

Traducciones recientes de Nietzsche

Daniel Gamper

Traduccions al català

Més enllà del bé i del mal, Edicions 62, Barcelona, 2000, traducció i edició a cura de Miquel Costa.

Amb aquest llibre, la col·lecció de textos filosòfics d'Edicions 62 dona per tancat el capítol nietzscheà, després d'haver publicat, en els darrers vint anys, *La genealogia de la moral* i *La gaia ciència*. El traductor, que sorprenentment segueix l'edició de Karl Schlechta i no la de Colli i Montinari, ha fet una versió amb poques notes, que es limiten a aclarir conceptes foscos o a traduir expressions no alemanyes, i no n'hi ha afegit cap d'interpretativa. S'ofereix, d'aquesta manera, un text net i en un català gens encarcerat ni enrevessat, que contribueix a la prou necessitada estandardització de terminologia nietzscheana en català. Pel que fa al títol, ja són més d'un els intèrprets que proposen una nova traducció que reculli amb més fidelitat l'esperit de Nietzsche, i que es concretaria, com diu Joan B. Llinares a la introducció de l'obra que es comenta tot seguit, traduint-lo com *Més enllà de bo i pervers*. Aquesta proposta es basa en la interpretació que el mateix Nietzsche fa d'aquests conceptes a *La genealogia de la moral*, i suposa una modificació d'una de les expressions nietzscheanes més esteses. Potser el fet d'escollir-ne l'una o l'altra depèn de l'opció per una traducció filosòfica i per filòsofs o per una versió dirigida a un públic més ampli, però no per això menys rigorós. Tal vegada es pot qüestionar també l'encert de conservar els guions llargs utilitzats per Nietzsche, atès que no són, com diu Miquel Costa, utilitzats de forma personal per Nietzsche, sinó que es corresponen amb els nombrosos usos que contempla la gramàtica alemanya pel que fa als guions.

Llibre de sentències. Seguit de *Sobre veritat i mentida en sentit extramoral*, 7 i Mig, Benicull de Xúquer, 2001, traducció i edició a cura de Joan B. Llinares Chover. (La traducció de *Sobre veritat i mentida en sentit extramoral* del professor Llinares es troba també a Editorial Diàlogo, San Antonio de Benagéber, 2000, juntament amb una còpia de l'original alemany, materials d'estudi, una guia de lectura i una proposta d'activitats per a estudiants de batxillerat preparats per Alejandro Archilés Quintana, Juan José Ruiz Cortina y Vicente Vilana Taix, i traduïda per Vicent Berenguer Micó.)

El *Llibre de sentències* no va ser mai publicat com a tal per Nietzsche i forma part del llegat pòstum corresponent a l'any 1882. Com ens informa el traductor i editor a la introducció, una part dels aforismes que formen aquest llibre van ser inclosos posteriorment a *Crepuscle dels idols*, però, llevat d'aquests, la present traducció té uns textos fins ara inèdits, tant en castellà com en català. Aquesta és, sens dubte, la

recopilació més extensa d'aforismes breus nietzscheans (n'hi ha fins a 490), un gènere que Nietzsche va cultivar esporàdicament i que es va concretar en seccions disperses de llibres com *Més enllà del bé i del mal* o el ja mencionat *Crepuscle dels ídols*. En aquest recull, brilla amb força l'art aforístic de Nietzsche i només per aquest motiu ja està més que justificada la seva traducció i publicació. El segon text breu va ser escrit nou anys abans, el 1873, i també va ser publicat de manera pòstuma. *Sobre veritat i mentida en sentit extramoral* ha estat considerat per molts estudiosos una peça cabdal de la teoria del coneixement i de la filosofia del llenguatge nietzscheans. A més, és un dels textos més suggerents i aparentment comprensibles de Nietzsche, un text per fer boca, una bona iniciació a la filosofia en general. La fascinació que ha exercit aquest text es deu tant al fet que es troba en un lloc intermedi entre els gèneres, com a l'aporia argumentativa a què condueix, que en fa un exemple de filosofia autodestructiva. Amb aquestes qualitats, no és estrany que hagi estat inclòs al temari de l'assignatura de filosofia de batxillerat al districte universitari de Castelló, on és d'esperar que la lectura d'aquest clàssic hagi estimulat l'estudi de la filosofia en molts joves estudiants. Per tal de facilitar la tasca dels nois i noies de batxillerat, editorial Diálogo ha editat un petit volum amb la traducció de *Sobre veritat i mentida en sentit extramoral*, del professor Llinares, i un exhaustiu programa d'estudi del text que apropa amb senzillesa pedagògica el vessant històric, sistemàtic i actual de Nietzsche als lectors poc avesats a la filosofia.

Llinares ofereix una versió correcta i que es llegeix sense més entrebancs que els que el propi Nietzsche posa a la lectura. Si del que es tracta és d'assolir un terme mitjà entre la literalitat i la literarietat, el professor Llinares l'ha assolit, provant algunes vegades solucions més fidels a l'original i en d'altres propostes més arriscades però necessàries, ja que en el cas de traduccions d'aforismes és inevitable que el traductor prengui una decisió que, de manera gairebé inevitable, desfaci alguna ambigüitat, pretesa o no, de l'original.

Poesies, Quaderns Crema, Barcelona, 1999, edició bilingüe, traducció de Manuel Carbonell.

Manuel Carbonell ha seguit, per a aquesta traducció, l'edició de butxaca de l'editorial Reclam i n'ha exclòs els poemes de joventut. Carbonell és també l'autor de la traducció d'*Així parlà Zaratustra* (MOLU) i d'una traducció al castellà de *La voluntat de poder*, i, entre d'altres, ha traduït també obres de Hölderlin i Heidegger. Com no podria ser d'altra manera, aquesta versió de la major part de la lírica de Nietzsche és una recreació poètica. L'edició no és crítica i no s'emmarca en una col·lecció de filosofia, fet que en fa una edició de literatura. Els criteris de traducció es corresponen amb aquesta decisió, i el que ens presenten no és altra cosa que Nietzsche com a poeta. Desconec l'existència de monografies o estudis centrats únicament en l'obra poètica de Nietzsche, és a dir, d'interpretacions que no prenguin en consideració el vessant filosòfic de la seva obra i que se centrin únicament en el seu quefer poètic. Tant si n'existeixen com si no, aquest volum i la tasca del seu traductor parteixen del supòsit que l'obra poètica de Nietzsche se sosté per ella mateixa, sense que hagi de ser considerada en relació amb un projecte filosòfic que es troba a les obres en prosa de l'autor.

Traducciones al castellano

Epistolario, Biblioteca Nueva, Biblioteca Nietzscheana, vol. 1, Madrid, 1999, traducción de Luis López Ballesteros y de Torres y edición de Jacobo Muñoz.

Sobre la utilidad y el prejuicio de la historia para la vida, Biblioteca Nueva, Biblioteca Nietzscheana, vol. 2, Madrid, 1999, traducción y edición de Germán Cano.

Aurora. Pensamientos sobre los prejuicios morales, Biblioteca Nueva, Biblioteca Nietzscheana, vol. 3, traducción y edición de Germán Cano.

Schopenhauer como educador, Biblioteca Nueva, Biblioteca Nietzscheana, vol. 4, Madrid, 2000, traducción y edición de Jacobo Muñoz.

El anticristo. Maldición sobre el cristianismo, Biblioteca Nueva, Biblioteca Nietzscheana, vol. 5, Madrid, 2000, traducción y edición de Germán Cano.

La ciencia jovial, Biblioteca Nueva, Biblioteca Nietzscheana, vol. 6, Madrid, 2001, traducción y edición de Germán Cano.

Es cierto que la ausencia de una edición definitiva o completa de la obra de Nietzsche en castellano no ha supuesto que ésta no fuera objeto de una intensa y duradera recepción. Las traducciones de Andrés Sánchez Pascual para Alianza Editorial han contribuido a ello y han sido reeditadas constantemente desde su aparición, y en los últimos años, diversos sellos editoriales (Tecnos, Valdemar o EDAF) han presentado recopilaciones o textos individuales de Nietzsche. La oferta es, por tanto, amplia, pero heterogénea. Ante este panorama, lo deseable sería que alguna editorial tomara la iniciativa de traducir, como ya existe en francés y en italiano (y, en curso, en inglés), la edición de Colli y Montinari. A falta de esto, bienvenida es la Biblioteca Nietzscheana (Editorial Biblioteca Nueva), dirigida por Jacobo Muñoz, que pretende ofrecer la primera edición completa de la obra de Nietzsche en castellano, esto es, no sólo de las obras publicadas, sino también de los fragmentos póstumos. Como se indica en la presentación de esta colección en el primer volumen, aunque se sigue el texto fijado por Giorgio Colli y Mazzino Montinari, no es ésta una edición crítica, sino una edición «elemental, aunque rigurosa, de lectura y estudio, que en un plazo lo más breve posible ponga a disposición del público [...] un conjunto esencialmente completo». Los textos se ofrecen con un aparato crítico en forma de notas aclaratorias al pie y una introducción, en principio, no interpretativa, que, sin embargo, en algunos volúmenes adopta la forma de ensayo filosófico. El primer volumen de esta edición recupera una selección del epistolario de Nietzsche de los años veinte, cuya introducción a cargo del traductor Luis López-Ballesteros y de Torres, es un importante testimonio de la recepción temprana de Nietzsche, cuando aún la hermana gestionaba el legado nietzscheano. El resto de volúmenes aparecidos hasta la fecha han sido traducidos por Jacobo Muñoz y por Germán Cano. El criterio de traducción de Germán Cano no difiere mucho del adoptado por Sánchez Pascual, en tanto que ambos se inclinan en gran medida por la opción literal. Por su parte, Jacobo Muñoz, autor únicamente de la versión de la tercera *Consideración intempestiva*, *Schopenhauer como educador*, y traductor de reconocida experiencia, busca un mayor equilibrio entre lo literal y lo literario, equilibrio que no obstante se inclina también, como ya va siendo usual en las traducciones de Nietzsche por parte de filósofos, por la fidelidad estricta al original. Sin embargo, esta preferencia por la literalidad no va en detrimento de las versiones, pues se trata en ambos casos de traductores que, dado su amplio conocimiento de la obra y

del pensamiento de Nietzsche, toman las decisiones terminológicas con perfecto conocimiento de causa, y que se atienen a la intención de «traducir a un castellano lo más próximo posible a la lengua común».

Nietzsche contra Wagner, Siruela, Madrid, 2002, prólogo de Begoña Lolo, edición de Giorgio Colli y Mazzino Montinari, traducción de José Luis Arántegui.

Es ésta la primera traducción al castellano de Nietzsche que sigue la edición canónica de Colli y Montinari. Quiere esto decir que el aparato crítico de la traducción es el mismo que se encuentra en la *Kritische Gesamtausgabe*. Se han añadido también algunas notas de traducción, así como un breve ensayo introductorio y, amén de las traducciones de *El caso Wagner* y de *Nietzsche contra Wagner*, el breve texto *La música*, de Richard Wagner, según versión de Vicente Blasco Ibáñez. Un comentario aparte merece esta edición, no sólo porque es la única que nos ofrece los materiales de Colli y Montinari que desde hace años están disponibles en alemán, francés e italiano, y que han de permitir que en cierto modo se internacionalice a Nietzsche en castellano, sino por el esfuerzo realizado por el traductor, que en su reveladora nota afirma que su «propósito ha sido traducir a Nietzsche, no embalsamarlo». Ciertamente, esta tarea se ha logrado con creces, pues a diferencia de las fieles traducciones de Andrés Sánchez Pascual, el traductor, José Luis Arántegui, ha renunciado a la literalidad en favor de la literariedad. La propuesta de Arántegui, que en algunos aspectos recuerda a la realizada por algunos traductores de la edición francesa de Gallimard, es arriesgada y sin duda alguna cabe afirmar que los resultados son exitosos. Nietzsche suena menos traducido, menos anquilosado, más ágil, en definitiva, esta versión posee todos los rasgos que en buena ley cabe esperar de una traducción. Es cierto que algunas soluciones, ciertos giros, se alejan de las palabras literales de Nietzsche, pero a cambio de esto se mantiene el placer de la lectura. Tal vez el resultado suponga una pérdida del Nietzsche filósofo en favor del Nietzsche literato, pero esta escisión es difícil de sostener, pues, si se quiere lograr una imagen completa del pensador, no es posible pensar al uno sin el otro. Arántegui ha vertido a Nietzsche al castellano como si se tratara de una novela, sin las coerciones a las que normalmente se sienten sometidos los traductores de filosofía que conciben su tarea excesivamente bajo la autoridad de la palabra original. Un ejemplo, banal sólo en apariencia, de la tarea de traducción de Arántegui lo encontramos en su criterio por lo que se refiere a los guiones. Cualquier lector atento de Nietzsche se habrá apercibido de la cantidad ingente de guiones largos que puntean sus textos. Hasta la fecha, la inmensa mayoría de los traductores ha tendido a traducir los guiones literalmente, es decir, a dejarlos tal cual en la versión castellana. Pero una simple comparación de los usos gramaticales y sintácticos del guión en alemán y castellano muestra que éste cumple funciones dispares en cada lengua. Por ejemplo, en lengua alemana el guión expresa en muchos casos una pausa en la lectura, pausa que se puede alargar juntando dos o más guiones, y que en castellano equivale al uso de los puntos suspensivos. En otros casos, el guión alemán equivale a los dos puntos, al punto y coma, a la coma e incluso al punto y aparte. Arántegui ha traducido también los guiones, por lo que no encontramos ni uno en toda su versión. Tal vez se diga que con ello se está desvirtuando al original, pero lo contrario es lo cierto, pues sólo esta traición aparente hace de esta traducción un excelente ejemplo a seguir.